

que pot haver-n'hi en tals qüestions, és que, almenys en el vocalisme, a penes enlloc hi hauria dialectalisme italià; i sí un efecte, en llatí vulgar, de la coneguda norma de fonètica llatina, en virtut de la qual no es permetia l'accentuació circumflexa dels proparoxítons; i (segons la fórmula de la *brevis brevians* dels gramàtics llatins) es canviava *si + quidem* en *siquidem*, i així mateix *tiquidem*, *mèquidem* etc. (Lindsay-Nohl, *Die lat. Sprache*, p. 250).

És doncs aquesta l'explicació preferible de la *o* de *tòfona*.

DERIV.: *Tofonaire* 'el qui es dedica a cercar tòfones': Vilanova de Sau (*tufun-*), StMLlémena (*tufun-*). *Tofonar* o *tofolar* 'indret on es crien'; això es diu *tòfuné* a Sagàs, *tufuné* a Seva, *tufunèra* a VilanovadS, *tufinèra* a Navès-Busa; en canvi *tufiné* és el qui les cerca, a l'Alt Berguedà (Gresolet). *Tufé* f. 'tofonar' a Maella (Casac. 1923). I cf. TAFANER. *Atofonat*.

Tifaldó bolet semblant a la tòfona (Penedès, DAG.), semblant al pet de llop (Camp de Tarr., AlcM): pot resultar d'un encreuament de *tòferes* × *moixernons* > **tofirmos*, dissimilat en *tofirons* > *tafirons* > *ti-firons*.

Trufa, en el sentit modern de 'tòfona', és manlleu del fr. *truffe* id.; en el de 'burla, frase frívola o d'es-carni' és freqüent ja en tot el S. XIV, i ja apareix a fi del XIII. En ll. d'oc, on *trufa* 'tòfona' és també antic (S. XIII), el sentit abstracte apareix en massa des dels trobadors clàssics. Per a l'explicació semàntica, V. supra; sembla indubtable que en aquests sentits és autòcton i no manllevat del francès, en cap de les dues llengües. I, fins en la nostra, és possible que tingués arrel pròpia, en una existència remota de la variant *trufa* com a nom del tubercle. L'adjectiu *trufa*, *-fana* 'fals, incomplidor, culpablement frívol' (que fins si li admetéssim alguna contribució per part de TRUA(N)) fou principalment derivat de *trufa*, *trufar*, es troba en autors molt antics i de lèxic gens aprovençalat (StVicentF, A. d. Vilanova); i ja en el S. XII, en el nostre Guillem de Berguedà: «ja no m'en tengra paors / no us valgués ['cap temor no em retindria d'ajudar-vos'] de la gent *trufana*»; poeta lliure de tota influència francesa, i amb lèxic nostre poc tenyit d'occitanisme.

«... Altres oradures he legides en sos llibres, les quals he lexades star, car més paren *trufes* d'omens ociosos e folls que no doctrina de negun home de bé», Eiximenis (*Primer d. Cr.*, § 101); «lo gran diable / ... / hi té la mà: / ell les engana / ... / fins que són preses / ... /; pus no'ls ajuda, / ni'ls val pus, l'art: / d'elles ja fart, / quant són al foc / ell se'n trau joc / e se'n fa *trufa*: / al foc les *bufa*», JRoig (*Spill*, 9871). En la història del jovenet criat en el desert ermitatge, que commogut per la primera i insòlita visió de dones, pregunta què és «allò»: «un hom per burla e *truffa* dix-li: aqueles són los diables qui enganen los hòmens», Eiximplis (Ag. I, 133).

Ja apareix a les *VidesR* en una lleu variant: «St. Nicolau ... no'ls o vole consentir, dient que no era covinent causa que hom gequis los ve<1>ls cants, e que hom cantés *truffles* noveles», 267r1, n. 2 (trad. «novi-

tibus immutare», 842, amb una variant *tuffles* en el ms. B, lliçó poc clara, més aviat que *triffles*);² «... per lur arquebisbe a gitar de Pisa; e diu que'l Papa li dix: —Ço són *trufas*, que no aurian, per aquest feyt, feyta tan gran messiò» a. 1323 (Finke, *Acta Ar.* III, 426); «ella refusà la companyia, dient, per *trufa*, que no voldria ésser causa que altre cavaller lo combatés per tordre-la-y», *Curial* (NCL. II, 127); i sovint en el *Terç* d'Eiximenis (NCL. VI, 45, 50 ---). No és menys antic el verb *trufar*, que en ll. d'oc, veiem des dels trobadors més clàssics (Pegulhan, Cardenal, Riquier etc.).

I en cat. ja abunda des d'Eiximenis, on tan sovint el veiem alternant amb el substantiu; «No-u fas axí com fan les donzelles de Roma --- qui tres o quatre ne tenen en color, e a tots fan de matí menar la cinia, e al vespre *truffen-se* de tots ---»; «quant deïts de les dones que tants ne tenen en color, e puys fan-se al vespre, de tots, *truffles*, no-u creegats vós axò, car la dona qui molts ne té en color, qualche un la aferra qui's pot *truffar* d'ella, per guisa que ella --- roman *trufada* e del cap als peus a la ffi ben suylada»; «la donzella deu haver lo cor pur e net --- ne deu hoir neguna leça paraula, ne *truffar* volenter, ne parlar, ab los hòmens ---», Eiximenis, *L. de les Dones*, § 29 (*trufa* i *trufar* igual en el versemblant text poètic del jove Eiximenis, veg. *EntreDL* I, 188-190).

I pertot. Sigui com a intr., amb el valor de 'fer broma': «Viuda qui port color blanc, ne saffrà, / colfolh, perfums, e vol donar a pendre, / e molt *trufar* --- no's triguerà de vendre: / e si pot, bé, si no, elha's vendrà / car ---» (vendrà a preu elevat el seu cos): Pere Marc I (ed. Pagès, p. 49, cf. p. 14); «Jesuchrist --- a les sues persones done mal dinar; e, com molts dejunis, poc riure, poc *trufar* ---», StVicentF (*Serm.* II, 36.14); Eiximenis, *Dotzèn* (NCL. VI, 96).

Sigui com a refl., i llavors és 'burlar-se, riure's, d'(algú)': «Vull --- que res que --- hages vist o oït no tengues celat a mos amics --- e si en escrits ho volies metre, ja se'n seguiria major profit --- gran mèrit. —Oh, Senyor --- e de mi us *trufats*? E són bastant a sostenir lo càrrec que --- assajats imposar?», BMetge (*Somni* II, NCL., 81.16); «si hun religiós se vol tornar a Déu, tenint la sua regla --- los altres, qui van a infern, se burten d'ell, a cada cantó de la claustra se'n *trufen* prenent lo nas a somriure», StVicentF (*Serm.* I, 94.1); «Burlar o *trufar*: spotten», *Voc. Cat.-al.*, 1502 (§ 2215). V. més cites de StVicentF de *trufar*, *trufar-se*, *trufaire* i *trufa*, en el vocab. de G. Schib.

Trufador, sovint amb tendència a designar professionals de la diversió, o almenys homes famosos per les còmiques aptituds: «militibus quos dicunt *salvatjes*, ceterisque *troffatoribus* <leg. *truff*> seu *baccallariis* civibus vel extraneis» a. 1300, *Const.* de la Universitat de Lleida (Villanueva, *Vi. Li.* xvi, 230, cf. MilàF, O. C. VI, 176); «música --- poesia --- bons trobadors: poc s'adeliten los hòmens en oïr semblants coses, les quals deurien saber, per fer fugir ociositats --- mas deliten-se molt en oïr *trufadors*, escarnidors, herauts, ralladors ---», BMetge (*Somni* IV, NCL., 166.4). *Trufaire*.